

BOJ S RAKOUSKOU HYDROU

DENÍK LEGIONÁŘE
ČEŇKA KLOSE

...ch kamarádů. Přihla
...omyslní dobrodruzi, ba
...itátorů, zejména sem kaj
...y lo rozlépával morál
...aru. Bylo těžko prověř
...těchto dobrovolníků. P
...nat, co chtěli, mohli
...obnů...
...v...
...ve...
...nída...
...jako...
...ou...
...oc...
...ty...
...lynské gubernii v...
...dním Rakovijm...
...me se...
...me se trochu...
...lo vyspravili a vyč
...at cesty do...
...k potravín a nála
...riby lo, ač nepřítel m
...městě jsme objevili
...ři majiteli byli ma
...brů...
...i hosty. S jakou...
...tecké pravé...
...la up...
...Byli u nich...
...vaněný u...
...něké...
...dění, se dali pro na
...vlasini...
...ný...
...mno...
...yly...
...vod...
...k...
...Ná...
...EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

BOJ S RAKOUSKOU HYDROU

DENÍK LEGIONÁŘE
ČEŇKA KLOSE

BOJ S RAKOUSKOU HYDROU

DENÍK LEGIONÁŘE
ČEŇKA KLOSE

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE PAMĚTÍ
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

Copyright © Nakladatelství Epoque, Československá obec legionářská, 2017
Photos © Archiv ČsOL, VÚA-VHA, 2017
Czech Edition © Československá obec legionářská, Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN (pdf) 978-80-7557-364-3

Obsah

Čeňk Klos	9
Předmluva	11
V rakouském kabátě.....	13
Za svobodu vlasti	57
Rozvrat, ústup naší armády a jiné příhody	95
Doslov	
PŘÍLOHY	171
Medailonky vybraných osobností zmiňovaných v deníku Čeňka Klose	172
Eduard Culka – editor pamětí	179
Karel Kotrba – autor pomníku.....	182
Restaurátorská zpráva – socha legionáře na Olšanských hřbitovech	185
Příloha restaurátorské zprávy: fotodokumentace	190
Slavnostní odhalení sochy legionáře Čeňka Klose.....	195
Dokumenty uložené ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu v Praze	201

Rekonstrukcia uniformy
(str. Arnoš) príslušníka
čs. legií v Rusech z let
1878-1879. Popôcha
broskyňovská fotografická spoločnosť
Köses (foto archív ČSOL).

КМТ св. „Легі“ (ліво орбоды),
Народнісі мядаль (справа орбоды),
Зборнісі орззак (абал).

Vážení čtenáři,
sestry a bratři,

je tomu přesně 100 let od chvíle, kdy dobrovolník Čeněk Klos posílil řady československého vojska a rozhodl se tak bojovat za právo a svobodu svého národa. Málokdo však zná příběh tohoto dobrovolníka, a proto Vám přinášíme nové vydání jeho deníku, který poprvé vyšel již v roce 1921 pod názvem *Boj s Rakouskou Hydrou*. Jeho deník je cenným svědectvím a důkazem, že služba legionářů nebyla jen o válečných vřavách, ale také o práci se zajatci při získávání cenných informací a jejich organizaci. Čeněk Klos se vrátil do osvobozené vlasti jako invalida, zle sužován vážnou cukrovkou. Přesto i po svém návratu pracoval na vzniku první legionářské organizace. Osud mu však nepřál a své zákeřné chorobě náhle podlehl.

Družina československých legionářů splnila svůj slib a nechala vyvést pís-kovcovou sochu Čěňka Klose v nadživotní velikosti nad jeho hrobem. Na rozdíl od většiny soch legionářů, které byly zničeny za nacistické okupace, přežila tato celá desetiletí až do dnešních dnů. Přesto na ní zapracoval zub času; kyselé deště a kořeny vzrůstajících stromů zapříčinily, že se socha začala pomalu rozpadat.

Československá obec legionářská by nebyla hodna svého názvu, pokud by se nebyla schopna postarat o toto vzácné dílo a odkaz legionářské myšlenky. I proto adoptovala hrob Čěňka Klose a v roce 2015 bylo započato náročné restaurování celého hrobového místa. Po několika měsících usilovné práce, u příležitosti výročí slavné bitvy u Zborova, byla dne 2. července 2016 zrestaurovaná socha slavnostně odhalena. Já osobně jsem vděčný všem, kteří se na obnově památky Čěňka Klose podíleli, a proto mi dovoluňte poděkovat Správě pražských hřbitovů, Ministerstvu obrany ČR, Nadačnímu fondu Legie 100, členům jednoty Praha 3 a Mladá Boleslav Československé obce legionářské a jmenovitě pak Oldřišce Dvořáčkové, Jiřímu Vošoustovi, Zuzaně Palové, Milanu Mojžíšovi, Jiřímu Filipovi, Davidu Janouchovi, Petru Dufkovi a Václavu Liškovi za pomoc a podporu s realizací tohoto projektu.

Na soše je vyobrazen Čeněk Klos s deníkem a tužkou v ruce. Tento deník nyní držíte ve svých rukou i vy. Dnes jsem si naprosto jist, že jej nepsal zbytečně.

Jiří Charfreitag
předseda jednoty Praha 3 Československé obce legionářské

ČENĚK KLOS

Narodil se 21. ledna 1894 v Šopce u Mělníka, kde jeho otec Josef měl obchod smíšeným zbožím. Tamtéž vychodil obecnou školu (4 třídy), asi 12letý pak poslán do Duchcova, aby se naučil německy. Navštěvoval tam 2.–3. třídu měšťanské školy německé a přece, když se vrátil domů, mnoho německy neuměl, protože už tehdy choval v sobě antipatii vůči úhlavnímu nepříteli češství. Po dobu pobytu v Duchcově navštěvoval známé české rodiny a scházival se pouze s Čechy.

Po návratu z Duchcova dán na učení strojnímu zámečnictví k panu J. Ujcovi v Kutné Hoře, kde učil se 1 ½ roku, byl příčinlivý, pracoval svědomitě. Pojednou ale přestala jeho chuť k zámečnickému řemeslu a nechtěl se déle učit.

Otec vzal jej tedy domů, kde nějaký čas pobyl, načež s jedním spolužákem si ujednal, že půjdou do Ruska, ale pěšky, čemuž otec nebránil, maje na mysli, aby zkusili světa a prodělal potřebnou školu života.

Tak šli hoši na zkušenou a došli až do Brna, kde se Klos seznámil s dílove-doucím jisté pražské strojírny, s kterým odjel do Prahy, tam se řemeslu doučil, načež vrátil se opět domů, kde byl do vypuknutí války.

13. října 1914 odveden k vojsku a 25. t. m. narukoval do Solnohradu k 8. zeměbranceckému pluku.

Na ruském bojišti nepobyl dlouho, neboť již 18. února 1915 utekl do ruského zajetí. Počátkem května roku 1916 odchází k československé revoluční armádě do Kyjeva.

12. ledna 1919 odjíždí nemocen do vlasti a 24. března téhož roku překročil púdu Československé republiky, kde znovu vážně nemocen, v nemocnici Červeného kříže v Karlíně dne 27. ledna 1920 dokonává svoji těžkou životní pouť.

K mládí jeho sluší se podotknouti, že již jako hoch byl dobrým vlastencem a lnul upřímnou láskou k vlasti a rodné hroudě. Zamiloval si veliké naše muže Husa, Žižku a Havlíčka, čítal rád jejich spisy a historii, slibuje si, že půjde v šlépějích jejich, což dokázal.

Předmluva

Slíbil jsem Tvé sestře, Čendo Klose, že upravím Tvůj deník tak, aby mohl být předán v ruce našeho lidu, nejen proto, aby poznal Tebe, prostý a při tom tak vzácný národní hrdino, ale aby nahlédl do několikaletého trpkého a přece nad jiné vznešeného válečného života Tvého, poznával cenu osvobozovacího boje prostých svých synů, kteří bez výhrad, bez záruk, pohrdajíce životem, obětovali se na oltář vlasti.

Žel, nebylo mně přáno Tebe, bratře Klose, poznati, ale čta Tvé zápisky, poznávám cele hloubku Tvého nadšení a citu; ony prosté řádky mluví nejjasnější mluvou za Tebe.

Miloval jsi! Celý Tvůj život byla čistá, nezkažená láska věrného, upřímného syna k svému utlačenému rodu. Láska Tvá měla své věčně prýstící, mocné zřídlo v hlubinách Tvého, cizími vlivy nezkaženého nitra, slovansky cítícího člověka.

Měl jsi i chyby, máme je všichni. V mladickém zápálu zamiloval jsi se do ženy, kterou po celou dobu svého odtržení vřelými vzpomínkami neustále obletuješ, u níž Tvá mysl neustále dlela a – dožil jsi se trpkého zklamání, jako mnohý jiný. Své plány stavěl jsi na lásce k Anežce, která byla druhým ideálem Tvé nehynoucí lásky a ona z nedočkavosti stala se Ti nevěrnou. Vdala se za jiného.

Zde také počíná trpká tragédie Tvého života. V jednom dílu své ideální lásky nalezl jsi všední, obyčejný úděl člověka-idealisty: zklamání. Jedna éra Tvého života byla dohrána a skončila úplným nezdarem. Nadšení Tvé ale neupadlo, nýbrž zmohutnělo v pevnější a ucelenější řetěz vlasteneckého idealismu. Však síly Tvé jsou podlomeny, oči Tvé těkají do poloprázdna, jakoby hledaly ještě cosi nedostižného a přece tak drahého – ale marně. Tu, kterou srdce Tvé si bylo vyvolilo, laská a na hrud' tiskne jiný.

Na druhé straně vítězí Tvá bezpříkladná láska, stáváš se vítězem své veliké myšlenky, kterou přinesl jsi s sebou hned při vstupu do rakouské armády, s kterou jsi se nikdy, nikomu netajil, která vyplnila celý Tvůj život i proti vůli a z vůli jiných.

Byl jsi přímým, smělym a neohroženým zastáncem pravdy svého národa; ve své prostotě vyrostl jsi ve velikána, kterému jsme povinni všichni bratrským vděkem.

Světová tragédie je dohrána a jenom letmé vlnky občas dorážejí v náš mírový, klidný život. Než nejsou tak nebezpečné, ani silné, abychom jim nemohli čeliti a úspěšně je rozrážeti.

Klidně spi svůj poslední sen v rodné své zemi, kterou bylo Ti přece přáno spatřiti a horkou slzou zkropiti – ač slabému a zničenému, odpoutanou a svobodnou, což bylo vždy Tvým vroucím a po nevěře ženy snad jediným životním přáním.

Spíš skoro zapomenut na Olšanských hřbitovech; tam složeny jsou kosti Tvé, ale duch Tvůj nezahyne. Ti, kteří podobně, jako Ty, šli za stejným ideálem, za tímtež cílem, nikdy nenechají jej zajíti, protože je jedinou světlou cestou spásy našeho národa a vlasti. Onen čistý, nefalšovaný duch se v nás probudil k historickým činům a nedopustíme, aby s naším odchodem na věčnost – vymizel. Jako v dobách pohnutých dovedli jsme my, legionáři, Svobodu vybojovati, dokážeme ji i budoucím pokolením uchovati. Byli jsme nadšenými dobyvateli, budeme i neohroženými strážci národních práv! – Proto spi klidně, bratře Čeňku Klose!

Vám, slečno Marie Klosová, dal jsem slib, který přes bolestné události rodné s rozechvěným nitrem dnes plním. Vyhovuji Vašemu vzácnému přání, jež vytrysklo z hluboce milujícího srdce sestry, která bolestně nese ztrátu svého nejdražšího sourozence, jemuž v idealismu najdeme sotva rovného.

Zápisky pak nesmrtelného Vašeho bratra patří celému národu československému; neboť nejen Vám a Vaší rodině, ale národní Svobodě patřila jeho láska a život.

Doufám, že národní dílo Vašeho bratra dle zásluhy ocení a že zápisky jeho, které upravené vynasnažím se ze všech sil co nejvěrněji podati čtenáři, zanechají v něm známky opravdového pochopení pro historický, světový zápas o bytí či nebytí naší nade vše milované vlasti.

Končím. Jediné přání mám však ke čtenáři této knihy a k těm, jichž obsah její nemile se dotkne: Aby mně odpustili nedostatky její a aby se na mne nehoršili proto, že uvádím jména, bez nichž kniha pozbyla by historické ceny.

Ideální láskou – k vítězství pravdy.

V Karlíně, dne 4. srpna 1921

Eduard Culka.

V rakouském kabátě

I.

Čtvrtek, 10. prosince 1914. Pod dojmem vroucích vzpomínek chápu se péra k záznamu zážitků z daleké ciziny, které věnuji Tobě, milovaná Anežko!

Jsem připraven na každodenní odjezd na bojiště – proti krevním bratrům. Jak trpká to ironie osudu, bojovati proti těm, kteří mají přinést svobodu všemu Slovanstvu, jež úpí pod jařmem katanů! Dny ubíhají, ba přímo letí.

Dlouho-li tomu, kdy cítil jsem se úplně šťastným a spokojeným. A dnes? Darmo vzpomínat a dráždit nervy. A přec nemohu jinak, než stále si připomínat trpící vlast a vroucí lásku k Tobě. Není snad okamžiku, kdy nedlím ve vzpomínkách u Tebe; největší lásku pocítuji, když za večerního šera osaměle sedávám a marně hledám plamen Tvých očí. Jsem churav. Nedostatečný oděv je toho příčinou. Vlastní obuv mám již rozervanu a komisní není. To vše jsou maličkosti; však nejvíce mne mrzí a bolí ona neuvědomělost mnohých mých druhů, na poli slovanském. Jak bolestně svírá se srdce, jdeme-li z cvičiště a několik nás otevřeně, z hloubi srdce dává najevo slovanské cítění zapěním některé slovanské písně, která nejen že u mnohých nenajde ohlasu, ba naopak ještě z neuvědomělosti je jimi mařena obyčejnou, sprostou, časovou odrhovačkou. V takových chvílích trpím nejvíce.

Často se stává, že po takovém dnu vrhám se v nebezpečí, když doma svým druhům zazpívám „Kde domov můj?“, věrně tak, jak jsem se ji naučil od strýce – vlastence. Ó, jak jsem spokojen, když v očích přítomných vidím pláti nadšení; pak nehledím více na nebezpečí a radostně zanotuji: „Onam, onamo“ a „Bože, cara chraň!“

* * *

Psal jsem své vroucně milované, pro niž jsem ochoten obětovati vše, o básně, jež jsem si zaopatřil a které zjevně dokazují, že co Srb, Rus, Černohorec, to že upřímný Slovan. Mile byl jsem překvapen, když obdržel jsem milené básně, opsané od té drahé duše, o které vždy tolik sním. Ó, jak bylo by krásné, kdyby ona byla téhož vlasteneckého smýšlení jako já! A hle! Ona nehledí na nebezpečí, v něž se vydává; básně vlastnoručně opsala a poslala. Tento okamžik byl mně nejmilejším a nejradostnějším v životě.

Jsem hrdý, že věnoval jsem své srdce Tobě. Svým skutkem, milená, učinilaš mne šťastným. Nyní mně Tebe nesmí vyrvati nikdo! Vrátím-li se, pak skutkem dokážu, čím mně jsi!

Jsem vyrušen. Hledá se prvý doplněk k pochodové setnině. Můj dobrý přítel a vlastenec L. Penc jest rovněž přidělen. Jeho prosbě, abych mu napsal srbskou a ruskou hymnu, ochotně vyhovuji; přináším mu je právě ve chvíli, když hovoří s poručíkem Malíkem. Nechci je před ním odevzdati, abych jej nepřivedl do nepříjemností. Jaké však čekalo mne překvapení, když sám, jakmile mne spatřil, se otázal: „Čendo, opsals mně ony hymny, ruskou a srbskou?“

Poručík Malík se usmál, přál Pencovi šťastný návrat, podal nám oběma ruku a odešel. Dal jsem Láďovi také červenobílý prapor; za okamžik vřelý stisk ruky a již se zaslzenými zraky viděl jsem svého dobrého přítele s vlajícím praporem, za zpěvu „Kde domov můj“, odcházeti. Zda jej ještě někdy spatřím?

Tento den nemá pro mne více ceny. Vzpomínám drahých rodičů. Co se chudáci nastarali a nyní, kdy má jim býti dopřáno zaslouženého odpočinku, mám jim odejít na jatky a být se za úhlavního nepřítele drahé vlasti. Ó, ironie, ó, osude!

Časně zrána následujícího dne jsme vyburcováni; oznamuje se nám, že se budeme stěhovati. S radostí přijímáme tuto zvěst; všeobecně myslíme, že ne jinam, než zpět do Prahy. Teprve večer odcházíme, ale do pevnosti! Což není jinde místo pro české vojáky? Čí je to k potupě?

Na Tebe, vzpomínám, milená. Kdybys nás zde viděla, musila bys s naším národem ještě více cítit. Jen více a více národního sebevědomí.

Velitel naší setniny poručík Malík je nemocen; velení přejímá praporečník Polnauer, polský žid, ničemný člověk, nepřítel našeho národa. Ihned druhého dne dal do vězení pro maličkost osmnáct našich hochů.

Dostal jsem dopis od Tebe, u níž ve vzpomínkách neustále dlím. Obviňuješ mne z něčeho, čehož schopen nejsem a čehož jsem se nikdy nedopustil – z nevěry. Čta tyto řádky, jsem zničen! Jsou snad určeny k tomu, aby činily opět mezi námi propast?

Dostali jsme nového velitele setniny, podobného Polnauerovi; ještě téhož dne šel Vašek Řehákův do „basy“. Nadávám a proklínám.

Večer v kantině zpíváme protirakouské písně, též „Onam, onamo“ a ruskou hymnu. Vzpomínám na Tebe, Anežko, a proti Tvému přání posílám Ti lístek. Přeji Ti veselé Vánoce. Vzpomínáš také? Marně! Dnes snad již náležíš jinému, mně pak zbývá jediná útěcha: Obětovati se pro náš národ a lepší příští Slovanstva. S bohem sny a iluse lásky...

II.

24. prosinec. Mám službu na stráži. Myšlenky mé dlí doma, vzpomínám. Smutné myšlenky, ale idylické. Vracím se, jsem vystřídán. V kasárnách právě večere. Dopolední poštou došlo mně několik lístků, i od Tebe. Jsem vesel a šťastnější. Večeřím! Ještě nikdy nebyla má vánoční večere tak ubohá a skrovná jako dnes. Vzpomínám. Co asi dělají naši? Jistě rovněž vzpomínají.

Jsem vyrušen. Jeden druh vstal a přednesl tuto samoskladbu štědrovečerní:

*Smutno dnes snad v každé chatě
Za Štědrého večera –
Nezáří tam svíce v zlatě
Ze stromečku do šera. –
Za Štědrovku – ledu, sněhu
Mnohým dal kdo 's pod hlavu
K věčnému, hle! Ku noclehu –
Pane, jesto to po právu?
Bouře děl hned neodvrátí
Prosby vdov – pláč sirotků –
Marno! Den se v soumrak krátí!
Škoda mladých životů*

Na mne měla tato prostá báseň vliv veliký. „Škoda mladých životů“, které určeny byly obětovati se na hrob a k vyplnění nových krvavých řádků strádání a potupy našeho národa, který má přec kus krásné a slavné minulosti. Třeba jen více národního citu a sebevědomí.

Velebné akordy „Kde domov můj“ zazněly v soulad. Připojil jsem i svůj skrovný hlas k chorálu. Dozpíváno. Přidal jsem ještě jednu sloku:

*Kde mstitel náš? Kde mstitel náš?
Onen duch, jenž světy vládne,
Duch, jenž nikdy neuvadne,
Jenž nás učil tři sta let
Vrahův muka vytrpět –
Ten nám k pomstě meče skuje.
Brzy přijde pomsty den!*

Následoval zvučný potlesk. Rozradostněn zapomínám na strasti a jako před odchodem na vojnu u Písařů při loučení, přednáším tolik mně milé básně:

*Půl tisíciletí bídy, muk a stonu,
Kdy na Kosovu poslední pad' rek;
Byl uchvatitel pánem milionů
A syn té země – ráb a pouta vlék' .
Půl tisíciletí nářků, slzí, lkaní,
V těch skalínách a polích, kde stál Srb;
Bůh mlčel na modlitby: Smilování –
A Tyran odpověď měl krátkou: Trp!*

Přednesl jsem citově ještě: „Matku Jugovičů“, „Orlové“ a „Nová Doba“, která končí:

*Jde těžký času krok, že Evropa se třese –
A s tíhou tušíme čas mocných na ramenou
A mnohé tajemství, že velké ještě nese;
Kdo bude povznesen, kdo zkácen jeho změnou?
Zda slovo kouzelné, by zahnal příšeru –
Dovede vyslovit i Slovan severu --?
Čas trhnul oponou! Kdož ví, co ještě za ní,
Až zcela rozhrne ji mocná jeho ruka –
Snad heslo letí tam již po severní pláni
Jímž nyní, na jihu pradávnné pouto puká,
Snad ruce našly se, i srdce nad nimi
A tvoří budoucnost – tam volní s volnými.*

Jsem úplně spokojen dojmem, který básně způsobily. I zde možno užítí radosti, ovšem jinak. Kde asi budu o příštích Vánocích? 25. prosince obdržel jsem nadílku z domova a od Anežky.

III.

Nový rok. Dopis od Anežky. Zda a kdy se opět uvidíme? Odpoledne vycházím prvně do města, bych se trochu obveselil a povyrazil. Jdu do biografu. Otravuji se obrazy z války. Samé vítězství německé armády nad Francouzi. Něco, co snad má cenu pro Němce. Programem jsem otráven, přísahám, že více se nespálím.

Venku očekával mne Heral, který sdělil, že na nádraží čeká na mne bratr Karel, který přivezl nováčky 28. pluku, přidělené k nám. Spěchám, zbývá pouze deset minut času k promluvení s bratrem, pozdravuji rodiče a Tebe, drahá. Již Karel tiskne ruku a zanechává v ní čtyři koruny, načež mizí snad naposledy před mými zraky.

Zahloubán a vzrušen jdu pomalu s K. Šlamberovým do kasáren. Dopolední poštou příštího dne dostávám zásilku od švagrové Mařenky, od Misoně noviny a balíček s bíločervenými prapory od drahého strýce Antonína. Odpoledne jsem opět na cvičení. Večer dostáváme polní oděv světlohnědé barvy. Očekáváme bezprostřední odjezd na bojiště.

Cvičíme „do roztrhání těla“ od časného rána, do pozdního večera. Šestého ledna 1915 se nám oznamuje, že v nejbližších dnech odjedeme. Telegram domů a Tobě, milená! Stále pohotovost k odjezdu. Čekáme telegrafický rozkaz. Dny ubíhají a stále jenom pochody v plné zbroji. Jsem prostuzen, mám velký kašel. Z domova došly telegraficky peníze. Máme školu, ze všeho tropím si žert. Asi za hodinu druhá peněžní zásilka.

15./I. Opět hrozná atmosféra. Nikdo nesmí ven, vše připraveno k odjezdu. Major Volf má kázání. Nikdo nesmí mít trikoloru, ani slovanský odznak. Však marně; sám jediný mám připevněných šest bíločervených praporků a jeden červený s bílým lvem. Trikoloru koupil jsem pro celou četou. Pojedeme prý v 10 hodin, v 1, v 6 večer a konečně prý až za týden. Náhle o půl 8. dán rozkaz vše obléknout a nastoupit.

Hrobové ticho. Náhle kdosi zanotoval: „Červený šátečku, kolem se toč, my jdeme na Srba, nevíme proč“ a již jako na povel zpívá kde kdo – celá setnina. Zákazy důstojníků jsou marné.

Venku se seřazujeme, troubí se „k modlitbě“ a opět jako v pohádce zní celou setninou „Kde domov můj“. Teprve po dopění, při čemž máme všichni obnažené hlavy, dociluje se částečně pořádku a za volání „s námi to nevyhrajete“, „vývoz čerstvého masa na srbskou frontu“ a podobně, šineme se zvolna pevností do města.

Ve městě vytáhli jsme za blůzami ukryté prapory, které jsme navlékli na ručnice a zvedli. Na tento okamžik nezapomenu. Major lítal, prosil, hrozil, nikdo však neposlechl!

Procházíme hlavním městem Solnohradem, za zpěvu: „Rus je s námi, kdo je proti nám, toho Francouz smete.“ To přec dosud Solnohrady neviděly!

Na nádraží setkáváme se s ostatními setninami. O 10 ½ hodině noční nasedáme do nevytopených vagonů. Za velitele dostáváme „hejtmana“ Hrušku. V 11 hodin odjíždíme; je to „tam“ asi řádně „nahnuté“.

17./I. Zastavujeme na stanici Špital, měníme lokomotivu, jedeme opět bez zastávky až do Valchu.

18./I. Ráno v Kraňsku, v Jeseni, obdrželi jsme za náš prapor dva bílo-modro-červené, které ihned připevníme. Hejtman je stále zalezlý jako sysel. K večeru jsme v Záhřebu. Rámus. Hejtman dostal pěkný „nos“ za to, že máme slovanské prapory a ani jediný rakouský. Chce se zlobit, žádný si však z něho mnoho nedělá a jako na výsměch zmáčkne:

S námi již to nevyhrajou,
my jsme jen domobrana.

Za trest nesmí nikdo z vagonu. Odjíždíme, v noci jsme v Lublani, ráno ve Špičáku, o polednách ve Vinkovci, kde je další zastávka. Je zde již citelná drahota, mnoho vystěhovalců, uprchlíků před Srby. Čekáme na dispoice. Nádraží přeplněno vlaky s vojskem a raněnými. Nálada stísněná, ani cigarety, o něž je citelná nouze, nejsou s to ji napravit. Naše setnina má pohotovost; to bude asi zase nějaký „švindl“.

Odjíždíme. O 11. hodině noční máme v Rumu „menáž“, každý ale raději utíká zpět do vagonu, neboť čaj nestojí za nic; je úplně studený. V několika minutách ujíždíme dál, strojvůdce loučí se se ženou a dětmi. Ozbroujuje se revolverem.

Jedeme úplně pomalu, světla zhasnuta. K smíchu! Dle novinářských, oficiálních zpráv stále vítězíme. Ve skutečnosti nejsme již ani v Uhrách jisti. To se asi zase „odpoutáváme“. Ze strategických důvodů. Ráno jsme „šťastně“ doješli do Novosadu, kde jsou již hotovy zákopy a kladeny ploty z ostnatého drátu. Dělnictvo, pracující na záložních překážkách je většinou z Čech. Pak, že prý se Rakousko nestará o nezaměstnané!?

Mnoho raněných, rozbité vagony, train, pontony; všeobecná bezhlavost. Krátce, vojenský život v plném ruchu. Menážíme, vlastně vyléváme menáž, jako obyčejně. Trochu vína, které ale též za mnoho nestojí.

Pomalou jedeme dál, abychom po několika okamžicích vystoupili úplně. Máme nocovati ve vsi, rozložené při staničce. Švambers, Řehák a já držíme se

stále pohromadě. Se Švamberou máme legraci. Táhne s sebou „slepé“ patrony, aby prý byl jist, že nikoho nezastřelil. Ó, armádo spásy!

Ve vesnici není místa, stěhujeme se zpět do vagonů. Z dále, od 28. pluku zaznívá k nám „Kde domov můj“. Jak teplo u srdce! Mimoděk letí hlavou myšlenky, proč že je válka?

20./I. Ráno o 1/2 8. hodině odchod. Vyzbrojeni, obloženi jdem, jdem, pochod nemá konce. Ačkoliv dle mapy máme být na místě za dvě hodiny, jdeme již pět hodin a stále na „našem území“. V blátě, plískanici, utahání, konečně k páté hodině odpolední dorazili jsme do vesnice Alžo-Kobal. „Defelírka“ ovšem nescházela. Náš nový major se nám nelíbí. Ulice jsou námi přeplněny. Sotva na nohou stojíme. Co chvíle žene se některý „oficír“ a je samý „Platz“. Jsa úplně rozezlen bezohledností jejich, odsekl jsem jednomu: „Neumíte jiného, než nadávat a křičet „Platz“, začež jsem dostal holí. Pravděpodobně, abych nezapomněl, že jsem vojákem rakouské armády. Šťěstí, že mne v temnotě nepoznal; bylo by to dopadlo trochu hůře.

Co zdělám sám, když každý, má-li nějakou tu „frčku“, již hrozí tomu bez ní, že jej na místě zastřelí jako psa? Spíme ve škole, jeden na druhém. Ráno vyšetřování, kdo prý večer odmlouval panu majorovi. Tedy to byl major, který mne uhodil! Vždyť se ještě uvidíme!

Není prý v nás disciplína, on prý z nás udělá vojáky. Jsme rozděleni po domech. S Karlem jsme u Srba, dobrého chudáka.

Z dálky duní děla. Vzpomínám na rodnou vísku, na rodiče, na všechny známé. Zda též oni vzpomínají? A co ty, milená? Dnes Tvůj svátek a já tak daleko. Ze zahrady posílám Ti pozdrav po bledolícím měsíčku. Z myšlenek vyrušil mne Karel zvěstí, že zde je Láďa Penc. Již tiskneme si vřele ruce. Sedíme a vyprávíme do pozdní noci.

Snil jsem dnes o Tobě, drahá. Zda skuteční se můj sen? Sen mezi našimi jmeninami a teplo z něho sálá. Příštího dne cvičení. Major nás honí jako psy, do samého oběda a po něm znovu. Večer v dumkách na zahradě hledím v hvězdnatou bář. V dálce hřmějící děla ruší dojem pohádkového večera.

Dny ubíhají rychle i při jednotvárnosti.

24./I. neděle. Jako obyčejně, cvičení. Setkávám se se Štrumplem, krajanem. Večer s Karlem jdeme k Toníkovu na návštěvu. Pijeme dobré červené víno, máme se dobře. Odnášíme si hledané věci: kávové konzervy a svíčky.

Ráno opětná přednáška majorova o ukrutnostech Srbů. Nu, necháme mu to, vždyť máme také vlastní mínění. Major má dnes zase svůj den; rozdává „facky“ na všechny strany. Právě, když byl v nejlepším, hvízdla mu nad hlavou kulka. Znovu vyšetřování, ale marné! Za to máme opět horší „vojnu“.

Večer vzpomínám znovu na Tebe. I měsíc připadá mi tak známým z dob, kdy chodili jsme spolu ruku v ruce, šťastni a spokojeni.

26./I. ráno jdeme na polní střelbu. Třeskutá zima. Střílíme, abychom odstříleli a šli domů. Zpáteční pochod je pravou cestou na Kalvarii, mrzne, jen praští; konečně, když celí znaveni došli jsme do vesnice, dostali jsme k lepšímu dvě hodiny „klecáků“, potom prohlídku zbraní.

1./II. polní cvičení. Hejtman je spokojen. Odpoledne čištění. Večer při „befelu“ je nám oznámeno, že jsme „maršberajt“. Oznamuji to Toníkovi. Jsou též připraveni k odchodu. Dal mně víno, konzervy. Vše skládáme. Je nám oznámeno, že o desáté bude oběd, potom odchod. K nepopsání šum a ruch. Kupujeme rychle, co se dá k snědku. Různé pluky odcházejí na nádraží. O 9. hodině projel Toník. Různé domněnky. Jedni myslí, že jedeme do Rumunska, druzí tvrdí, že do Německa. Určitě neví nikdo.

Ještě před odchodem dva druhy přivazují za to, že byli při lékařské prohlídce uznáni zdravými a „dienstbar“.

O 10 ½ hodině vycházíme. Cesta jako obyčejně neschůdná. V 6 hodin večer došli jsme bez oddechu do Káči, kde noclehujeme u obyvatelů. Vaříme kávu, proklínáme válku do horoucích pekel. Mrzne, jen praští. Bude se nám asi divně zajídat v zákopech.

Jsme opět u Srbů, hodných lidí. Brzy se s nimi dorozumíváme. Po chvíli chápou, že nejsme „Švábové“. Snáší, co mohou, mnoho toho není, rádi by dali, kdyby bylo z čeho. Probouzím se zimou, vařím kávu. Nezbyvá mi času k snídani, vytrubují „alarm“. Jako obyčejně stojíme na ulici seřazeni. Za ustavičného proklínání vycházíme z vesnice. Cesta vede většinou oranicí. Co chvíli zvrhne se vůz s nákladem, či rozsype se kolo. Jdeme bez odpočinku do samého poledne a teprve, když jeden za druhým padá, dostává se nám krátkého oddechu.

Příkaz: Jsme 165. pluk, všechny „osmy“ musí zmizeti. Nadpisy „Pražské děti“ a podobné se trestají polním soudem. Nesmíme psát domů. Zakázáno nám mluvit s obyvatelstvem. Za dvě hodiny prý budeme na nádraží, kde bude připravena menáž. Kdo se opozdí, bude pokládán za zběha a dle toho s ním naloženo.

Takových a podobných řečí má „železný muž“ plno, o jídle ale ani zmínky. Pochodujeme dál a špačkujeme, nadáváme.

O 7. hodině večer přišli jsme do městečka Okru; čekáme venku na jídlo. Jsme zpoceni, vlasy přimrzávají k hlavě, celým tělem mráz probíhá. Konečně polévka, jako jindy mizerná.

Čekáme. O 10.30 hodině jsme kvapně vagonováni. Vozy bez kamen, bez světla. Ukradli jsme, vlastně vypůjčili si kamna z jiného vlaku. O 12.30 hodině vyjíždíme.

Vzpomínám na Vás, drazí, divné myšlenky rodí se v hlavě. Jsme to ubozí otroci XX. století. Pochodovati musíme, div nepadáme; tím hůře, že nevíme, zda za dva tři dny nebudeme nebožtíky. Spíše, nežli ne! „Spoutaná síla, již je bída druhem.“

Vlak uhání plnou parou, jen, jen, abychom již byli na místě. Příštího dne o 7. hodině večer jsme v Pešti. Konejšíme tentokrát hlad alespoň chlebem, jehož máme dostatek. Přes zákaz píši Tobě, milená. V nestřeženém okamžiku vhoďím dopis někde na nádraží do schránky. Najdou-li to, budu přinejmenším velezrádцем.

Náš 8. zeměbranecký pluk bude úředně veden na jižním bojišti, zatím co budeme ve skutečnosti v Karpatech.

5./II. jsme o 11 ½ hodině ve stanici Fiszatec. Jedeme okolo vinic; vzpomínka letí na „Starou“. Co tam asi dělají v tuto chvíli? Vidíme spousty rozbitého trainu a děl. Často potkáváme vlaky s raněnými a ruskými zajatci. Chudáci jsou hladoví! Dáváme jim chleba a cigarety. Sháníme olej, bychom měli čím svítit. Ráno budeme prý v Karpatech. Mysl letí k Tobě, drahá. Kde budu zítra?

Ráno jsme v Ungváru. Sobota. Netrpělivě čekáme na nádraží; každý byl by raději již v zajetí. Mrzne, jen praští. Jeden druh sebral na nádraží vojenské boty, začež je dvě hodiny uvázán.

Včera večer jsem s úspěchem přednášel, snad již posledně, zamilované básně. Důstojníci mají dosud roupy, ještě i fackují.

V noci stala se mi malá nehoda. Utrhla se se mnou „celta“ a poručil jsem se k zemi. Přes vážnost okamžiku musil jsem se tomu srdečně zasmáti. Je zde mnoho německých důstojníků z říše. Každé chvíle stojíme uprostřed polí, mezi námi mnoho opilých, zvláště důstojníků. Zda sejdu se s Toníkem, Karlem, Vaníčkem? Lepší „pání“ přejedli se a pili více, než bylo nutno a teď...

Vystupujeme a jako obyčejně stojíme asi dvě hodiny venku, načež jdeme do vesnice, vzdálené asi 6 kilometrů od nádraží. Jsme ubytováni až i po 50 mužích v domech, spíme druh na druhu. Místní obyvatelé, většinou Slováci, zakusili již také zlo války.

O 7. hodině ráno vycházíme. Ačkoliv máme ujít tento den 35 kilometrů, ušli jsme pouze 22, dále nikdo nemůže. Hřmění děl se neustále blíží. Přicházíme do vesnice Bučiny, kde nocujeme. Jsme opět rozděleni po domech, ale řidčeji. Není ničeho k jídlu. Kdo snědl konzervy, je dvě hodiny uvázán. Jak bude na bojišti, když již nyní ničeho není?

O 6. hodině ranní dostali jsme rozkaz k pochodu. Máme se sraziti s „batalionem“. Po půl hodinném pochodu jdeme zpět do vesnice, kde jsme nocovali. Přišel plukovní train, přivezl poštu. Dostávám dopisy od Anežky a paní Novotné, které byly zaslány ještě na Srbsko poštou č. 66.

Divím se, jak mohl projít tento dopis:

„Co stále děláš, jak se máš. Zdaž se důstojně připravuješ bránit t. zv. širší vlast, která o nás dříve nevěděla, až když potřebovala – česká těla, českou krev. Věru, krásná to vlast, která nám připravila takovou podívanou, že nám ji závidí i pohanský Řím. Připrav se dobře „hrdino Rakouska“ na skalní orly, kteří sídlí v srbských skalínách, neboť oni nebudou mít pomalu co dělat a těch pár kánat, která tam přijdou, smetou jedinou perutí! Dobře se připrav, neboť víš, co Tě očekává: zlatá a stříbrná medaile, železný kříž a povýšení za hrdinnost. Nebud' hned divoký, ihned to není; napřed musíš, víš Ty káně, přinést pár těch ‚orlů‘. Nevidáno, když Ti při tom vyklovou obě oči.

Zase jedna výhoda; alespoň Ti kříž neomačká Tvá chrabrá prsa. A zlatou medaili? Co potom, kdyby's ji cestou někde propil? To by tak hrálo, připravovat náš slavný stát o železo a zlato! Mnohem levněji přijde, napíše-li se: padl a povýšen byl. Bud' hrdým, že sloužíš pod zvláštní přírodní hříčkou – dvouhlavým orlem. Vyříd' náš pozdrav „srbským orlům“, „ruské holubici“ vyřídíme jej asi sami. Sláva Srbsku, Rusku, nechť žije Trojdhoda a její chráněnci.“

Nedovedu napsati, jak mne potěšil tento dopis. Toť historický doklad vyspělosti našich žen. Hoši jsou šťastni se mnou. V duchu děkuji Vám, milení, za dopis. Čím déle jej pročítám, tím hřejivěji působí na mé nitro. Jsem na Vás hrdý. Naznačili mne velitelem světlice, dělají mne zodpovědným za ty, kdo se vzdálí. O 10. hodině prohlídka zbraní a porcí. Čistíme pušky, vyprávíme o našich doma; naše ženy jsou hrdinkami dne. Přichází přehlížeti praporečník Viszjak, Slovinec. Vidí z domova došlé fotografie, na nich vzadu znaky Zemí Koruny české. Řekl, že jsem pravděpodobně vlastenec, načež na moji odpověď, že je mojí povinností býti vlastencem, se usmál, řka, že i on je slovinským vlastencem. Jeho sluha o mně vypravoval.

Zve mne po obědě k sobě ve „služební věci“. Jsem zvědav, co chce. Po obědě, který za mnoho nestál, naznačil jsem zástupcem K. Šlamberu a odcházím k praporečníku. Častoval mne dobrou kávou a důstojnickými suchary. Hovořili jsme mnoho, až konečně žádal mne, abych mu půjčil ony srbské krásné básně. Slíbil jsem a odběhl; mezitím ptal jsem se jeho sluhy, zda mu je mohu půjčit. Sluha ho chválil, je prý vlastenec, Čechy má rád, studoval na pražské universitě a pro politické přečiny měl nějaké oplétačky. To mně úplně stačilo a za malou chvíli již četl Viszjak žádané básně i dopis, kde mně radíš: Budeš-li moci z noční hlídky přeběhnout, učiň tak, ale buď opatrný. Obdivoval, řka, že je na mne hrdým. Po přednesu básně „Zřel jsem Dalmatince“ byl úplně můj. Ukázal jsem veškerou „vlastizrádnou“ poštu z domova, historické pohledy, jakož i dnešní dopis. Tu políbil mne a se slzami přál, abych se dočkal lepších dnů, kýžené svobody. Téměř do večera dlel jsem u něho v přátelském rozhovoru a na rozloučenou pravil: „Na první patrolu půjdeš ty!“ Jsem přešťasten. Opět „jeden“, jakých potřebujeme „více“.

IV.

Příštího dne odpoledne odcházíme na nádraží. Jistý „starý voják“ zmínil se před „hejtmanem“ Hruškou, že již čtvrtý den nemáme jídla. Dopadl, jako obvyčejně. H. spustil: žebráci, sv..ě, pacholci, o nic se nestaráte, než o žrádlo a ...í, i k tomu aby vás důstojníci přivedli. Počkejte! Na Urálu budete žrát rádi koňské koblížky atd. Inu, známá květomluva rakouského „oficíra“.

Jedeme. Kam, nikdo neví. Hladoví, že bychom kousali hřebíky. Vzpomínám na rodiče. Zda splatím starosti a vše, co jste pro mne vykonali? Zpropadená válka! Kdybych aspoň věděl, zač se biju, či kdyby to bylo do německých lumpů. Přisahám, že proti Rusům nevystřelím ani jedinou ránu.

Stanice Úpor, za níž vystupujeme, je úplně rozstřílena. Příští stanice v rukou Rusů. Ruské dělostřelectvo bije prý mnohem lépe než „naše“. Procházíme zpusťtošenými, liduprázdnými vesnicemi. Půlnoc. Rozlézáme se, hledáme příkrov. Bitevní linie asi dvě hodiny vpředu. Do nočního šera šlehají v dáli plameny, hoří asi vesnice. Slyšíme dusivou střelbu strojních pušek.

V noci přerázl jsem na dvou místech telefonní drát, vedoucí přes dům. Ráno přísné vyšetřování. Dovídáme se, že vedl k velkým hmoždířům, umístěným za vesnicí. Major Nachtman nadává, říká nám „rusofilská pakáz“ a slibuje, že nás dá postřílet. Jiného prý neumíme, než pracovat pro Rusko. Očekává se velké odpoutání, prý ze strategických důvodů. Děla hřmí stále houževnatěji, jako by se nás nemohla dočkat. Vyšetřuje se znovu – marně. Bojím se, zda mne neviděla stráž u kuchyně. Dopadlo to báječně. Odnesla to kozácká „patrola“. A přece musí prý dávat na nás dobrý pozor. Jenom dávejte!

Projíždí mnoho raněných a namrzlých. Nesmíme s nimi mluvit. Máme školu, jak se v různých případech zachovati. V noci 11. února střílela naše vedeta na kozáky. Máme být ostražití, neboť prý nedaleko od nás sebrali kozáci celý generální štáb. Jsou prý to „Čerkesové“, zlí lidé. „Naši“ generálové byli asi velice nebezpeční, když dle slov praporečníka Viszjaka zajali je ve spodkách.

Poplach. Odcházíme, za vesnicí oblékáme bílé pláště a jdeme dvě hodiny západním směrem. Zde snímáme „rystunk“ a děláme zákopy. Ještě nebyly hotovy, dán rozkaz k oblékání a již odcházíme jižním směrem. Po tříhodinné cestě přicházíme do vesnice, kde dostáváme suchary a několik věder čaje, který máme donést do zákopů. Reptáme, že máme hlad a jsme unaveni. Prap. Viszjak hlásí se dobrovolně, že s četou čaj odnese. Četa odchází s čajem a provisorními kamny, pod ochranou čtyř ozbrojenců. Příkazu nedělati hluk nelze dodržeti, neboť

často někdo upadne na ledu a kamna dělají nehorázný rámus. Na „feldvaše“ jsme vše odevzdali. Praporečník zavolal mne k sobě, huboval, proč si Rusové pro nás nejdou.

Příštího dne vyměňujeme polní stráže. Ruská linie je asi 1800 kroků vpředu. Dělostřelectvo bije stále zuřivěji. Okolí podminováno. Nejsme více lidé, ale d....k. Kus za kus, padne-li jeden, přijde druhý. Obyvatelstvo v průvodu vojska se vrací, aby zachránilo, co se ještě dá. Našimi polními strážemi časem projíždějí ruské patroly. Důstojníci nás odraďují od zajetí.

Dostal jsem poštu z domova. To jsou jediné slastné okamžiky útěchy v poli. Často se „naše“ vojsko mýlí a místo do Rusů střílí do Prušáků. Hejtman Hruška je „podivně“ nemocen, dostal prý dovolenou. Opět jdeme na polní stráže; tentokrát si Rusové na nás posvítily reflektory.

Padá sníh s deštěm. Nesmíme dělati ohně, ba ani cigaretu zapáliti, abychom se neprozradili, zatím co v důstojnickém stanu plápolá oheň, viditelný na kilometry. O 8. hodině večer jsme vystřídáni. Jdeme do vesnice na odpočinek, však ušli jsme sotva pět set metrů, musíme nocovati polozmrzlí, hladoví, ve stanech. Důstojníci mají všeho dostatek. Těm se řekne lehce: „Já tam také byl, když sedm dní se nejedlo!“

S blížícím se jitem děláme zákopy. Poledne, oběd žádný. Občas zasype nás déšť kuliček, kanonáda bije stranou, pouze občas některý „bzučoun“ zabloudí také k nám. Dostáváme po kousku chleba, 1–4 četa nás vyměňují. Jdeme zpět, boříce se do bahna a večer přicházíme do vsi na dávno žádoucí odpočinek.

Promočeným a zpoceným chutná zase jednou výborně trochu teplé polévky. Doma sice říkáme tomu voda, zde ale nám vsugerovali, že je to polévka. Za časného jitra odcházíme severo-západním směrem. Procházíme úplně demolovanými vískami, kde jenom komíny trčí do výše, jako na výsměch. Samé vrchy; o 9. hodině večer vcházíme do vsi, kde přespíme. Asi do jedenácti čekáme venku, načež jdeme do zpusťovaných domů. Uleháme a jako bezvládní rázem usínáme. Probouzíme se zimou a hladem. Vesničané vracejí se ze svých úkrytů bosí, polonazí. Zimou se tetelící děti prosí o chleba. Nemohu se na onu bídu déle dívat, dávám vše, co mám; trochu kávy a sucharů „z rezervy“. Je mi lhostejno, budu-li přivázán, ať dělají se mnou, co chtějí. Bolest, krutá tíseň jímá nitro, když nebožáci vyprávějí, že i poslední brambor jim byl vzat, aniž by se někdo ptal, čím budou krmit děti...

„Sebrali nám poslední,“ vypráví jistý občan, „tři dny nemáme ničeho k snědku, několik dní jsme v tomto nečase bez přístřeší.“ Mimoděk vzpomínám, jak při všem neštěstí jsou naši doma tolik šťastní, že se jich litice války nedotkla jako těchto nebožáků. Dělové střely létají přes vesnici. Nedaleko od nás odstřelují ruského vojína, je prý to „špion“. Škoda ho!

Promočený oděv není možno usušit. Místo hejtmana Hrušky je jmenován „oberleutnant“ Saik. Řehák má otevřenou ránu na noze, jede do nemocnice, dal jsem mu dopisy domů. Vypisují všechnu bídu, příští dopis slibuji poslati již ze zajetí. Zda se s nimi shledám?

Automobily přivázejí 30 ½ cm děla, která staví se u kostelíka. Máme to „nahnuté“, jsme „reserva“. O 10. hodině ustupujeme. Kanonáda nás pronásleduje, jdeme do vrchu a opět dolů, znaveni, sotva vlečeme nohy; Karel Šlamberův únavou padl, chci mu pomoci, ale rána holí od „kadeta“ Šebánka mne přesvědčuje, že ani druhu se pomoci nesmí. Zaťal jsem zlostí zuby, zatímco Š. vytáhl revolver a hnal mne kupředu. Karel zůstal zpět. Padáme, není viděti na krok. Z nenadání dostali jsme oheň z boku, asi si nás spletli s Rusy, kuličky létají nám nad hlavou, máme i několik raněných. Zašli jsme za vrch, kam kuličky nemohou. Uleháme na ohnuté stromky, abychom nespali ve sněhové vodě. O spaní nemůže býti řeči.

16. ráno pochodujeme dále. Po několika krocích jsme znovu ostřelováni. Zacházíme do údolí, kde jsme kryti. Major Nachtmann dělá nám obvyklé kázání, nadává, vyhrožuje zastřelením každému, kdo se hne s místa. Vylézá na stráň a kukátkem prohlíží okolí. Padlo několik ran zezadu, major padá, volá „sanitárky“; dostal pouze „štrajšfus“ do zadku. Odnášejí jej zpět, nadává; ví prý dobře, že jsme to udělali my, nemáme si ale připouštět, že se nevrátí. Až přijde, ukáže nám, co umí. Nebojíme se, ale litujeme, že nedostal lepší.

Šestý, sedmý a část osmého zeměbranceckého pluku postupují. Milovaná, vzpomínám. Kde budu večer? Prosím druhy, aby Vám všem dali o mně případné šetrné zprávy. Zemřeli, nebudu míti na svědomí ani jediného Rusa. Na jatky mne ještě dostanou, ale vrahem svých osvoboditelů nikdy nemohu býti a nebudu.

Rozvíjíme se ve „švarmlinii“, vcházíme do hustého lesa. Šrapnely hučí a hvízdají nad hlavou. 7. a 8. setnina vyjma Sedláčka a mne se utrhla; zašly do šrapnelového ohně. Slyšíme nárek a srdcelomné volání o pomoc. Asi za tři hodiny podařilo se navázati jakési spojení a zjednati pořádek. Pomalu postupujeme kupředu; 5. a 6. setnina je zálohou. Slézáme s vrchu, vpravo od nás návrší, odkud prý Rusové jsou vypuzeni, vlevo holý kopec.

Kanonáda doléhá k nám z dále, postupujeme volně v liniích na kopec vlevo. Pojednou pušečný oheň, velice silný a prudký, zcela na malou vzdálenost. Nastal zběsilý, zoufalý útěk na jiný vrch, kde doufáme najíti ochranu a bezpečí. Tam uvítali nás opět bubnovým ohněm z děl.

Nárek, pláč, proklínání na všech stranách. Padáme jako mouchy, raněných spousty. Kryjeme se, kdo jak může, za krtinou dva tři. Tento obraz nikdy mně z paměti nevymizí. Kolik ve chvílce nešťastných jednotlivců a rodin. Vrch mění se v peklo, každá rána „trefa“. Rusové jsou výborně „zastřeleni“. Ač mrzne, jsme

úplně propoceni. Vidím strašné divadlo. Před jedním druhem rozerval se šrapnel, roztrhal jej a jiných šest těžce zranil. Chtěl jsem pospíšiti je obvázati, nohy vypověděly službu. Rány, nové údery granátů do téhož místa, které proměněno rázem v hlubokou rozvalinu; po raněných nezbylo skoro ani památky; jediný kousek krvácejícího údu věstil, co se právě stalo. Příšerný nářek a křik na všech stranách.

Asi padesát kroků ode mne svíjel se opět jeden dobrý můj druh, pospíchám jej obvázati. Je raněn do kolena; rozřízl jsem kalhoty bodlem, obvázal ránu a za stálého dělového ohně odváděl jej dozadu. Byli jsme téměř z dosahu, kryti návrším, když raněný druh padl mně v náruč, raněn znovu. Obvázal raněné rameno celý zmalátnělý vlekl jsem jej zpět. Dostali jsme se šťastně do bezpečí, kde toužili jsme najítí kýžený odpočinek, když z blízké vzdálenosti křičel na nás šikovatel Krček, co tam děláme, proč nejdeme vpřed, zatím co s velitelem setniny a jeho sluhou kryl se za stromem. Nadporučík míře na mne revolverem, křičel, abych šel do linie. Když jsem vysvětlil, že zde mám raněného, poslali mne k sanitě, kde mám druha odevzdati a ihned se vrátiti do boje.

Jsem v bezpečí. Převazuji rány. Koleno rozbito, jablko roztříštěno, rameno silně krvácí. Chuděra, sotva bude ještě na své noze běhat. Vše utíká kolem nás zpět. Vleku svého raněného po kolena vodou. Nohy přemrzlé, volám sanitu. Nejde, je asi daleko. Odpočívám, opět marně volám. Teprve asi za hodinu nás sanitka našla. Jsou bezcitní, poroučejí mi, abych raněného odnesl na blízké obvažiště. Když jsem únavou klesl a skouel se s vrchu do potoka, ujali se konečně raněného, který ztratil vědomí a za neutuchajícího klení jej odnášeli.

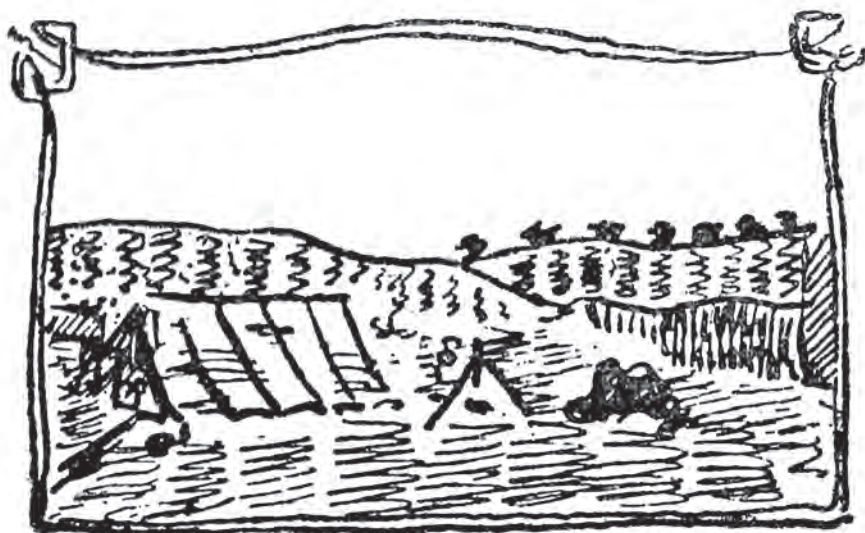
Studená lázeň přivedla mne k sobě, zima mnou zalomcovala, únavou se třesu. Prožití okamžiky dávají mně nové síly, spěchám vzad. Mám hlad. Slabost mne přemohla, klesám opět, odhodlán zde nocovati. Nahrabal jsem suchého listí, v němž učinil jsem důležitý objev. Byly to kožíšky, které zde vojáci v kvapu zahodili, aby se zbavili přítěže. Prostřel jsem je na listí a ulehl. Však usnouti nebylo lze pro zimu. Probděl jsem do rána. Zprava doléhá k sluchu lomoz, hoši dělají zákopy. Za každým stromkem leží voják, i dva, náležitě promíseni od 7., 8., 6. a 28. pluku. Každý hledá svoji část. K obědu se části jakž takž sešly, když dán povel, kopati zákopy. Sotva jsme počali, počali i Rusové zasypávati nás granáty. Nejdříve přes nás, pak za nás a konečně byli v nás. Jako na povel utíkáme. Zezadu počal do nás palbou šestý zeměbranceký pluk. Znovu utíkáme vpřed. Po chvíli kanonáda zmlkla, provisorně se zakopáváme. Rusové počali střelbou z ručnic a strojních pušek. Karel Šlambera se vrátil, radostně byv přijat do našeho „dekunku“.

V.

Praporčík Viszjak povolal mne do svého zákopu, kde mne pohostil kávou, která dobře chutnala. Mluvili jsme o předchozím dnu a konečně sdělil praporčík, že půjdu dnes se Žarou, Kozňarem a ještě dvěma na patrolu. Ti prosili, abych si vzal

Příslušníci 1. roty České družiny Fierlinger a Černý, převlečení do rakouských stejnokrojů, před rozvědkou do týlu nepřítele, prosinec 1914. Podobně však mohlo vypadat i zajetí skupiny přeběhlíků kolem Čeňka Klose, která se Rusům vzdala 4. února 1915 u obce Mezebraboch (foto VÚA-VHA).

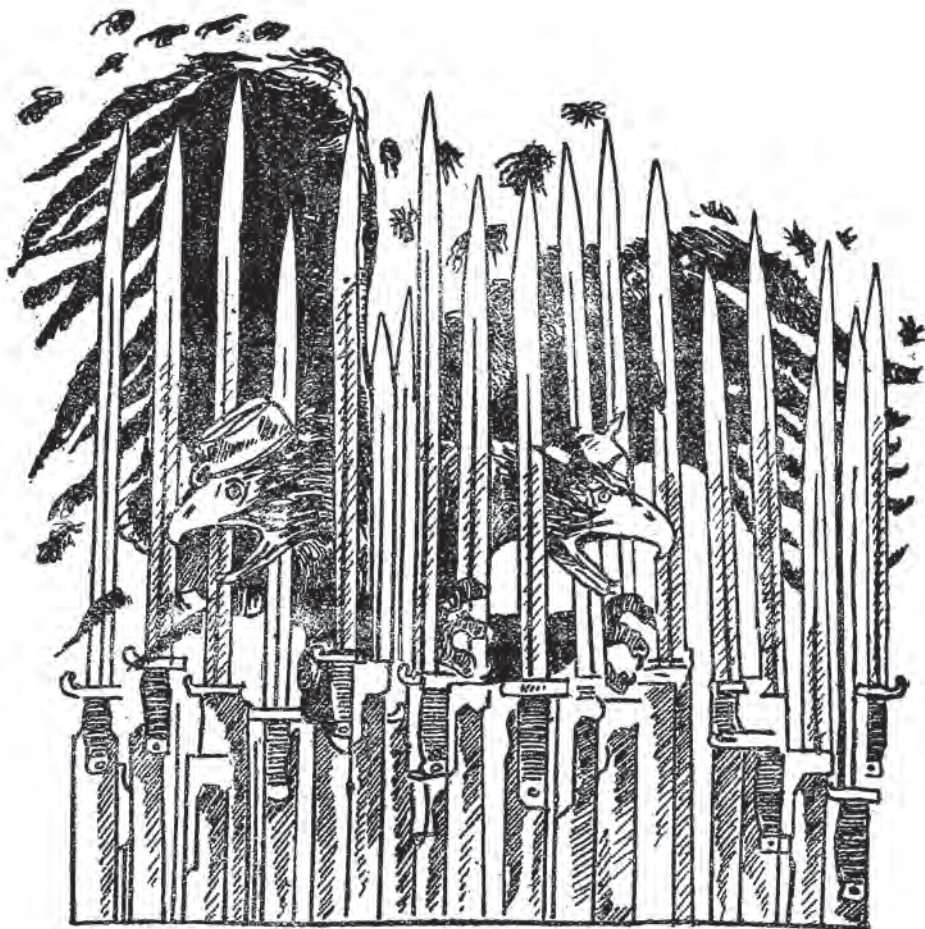
raději jiné, že jsou příliš unaveni. Šel jsem do svého zákopu, kde se ptám „kamarádů“, kdo chce jít do zajetí. Přihlašuje se Šlambera, Sedláček, Císař a Knotek. Ohlásil jsem to praporčíku, který mně řekl, ukazuje vpřed: „Tam jsou Rusové. Vráťte-li se, dobře, ne-li, ještě lépe. Buďte opatrní, před vámi odešla důstojnická patrola!“ Krátký stisk ruky, do níž mně vsunul zmačkaný papír a já v domnění, že je to „feldruf“, opatrně vsunul jej do kapsy. Praporčík rozloučil se i s ostatními a již jsme šli.

Kryti noční temnotou, procházíme údolím a vesnicí k ruským zákopům co nejrychleji, aby nás důstojnická patrola nevzala zpět. Knotek nemůže nám stačit. Slyšíme lomoz, běžím tedy po zvuku, ponechávaje druhy zpět, se přesvědčiti, abychom nepadli do „našeho“ zajetí. Vzpomínám rady své milky.

Jsou to Rusové. V matném světle, asi dvacet kroků před sebou vidím tři siluety postav. Vracím se k druhům s onou zvěstí, vystupujeme v okamžiku, Rusové se ulekli a utekli. Zahodili jsme pušky, podlezi dráty a se vztyčenýma rukama šli vpřed. Ani rána proti nám nevyšla. První skočil jsem do ruských zákopů, kámen spadl mi se srdce. Hoši za mnou; podáváme Rusům cigarety, hoši jsou plni humoru, že jsme se tak krásně dostali do zajetí. Ihned jsem strhl „Frantíka“ z čepice a praštil jím o zem.

Podáváme si ruce, Rusové prohlížejí si nás podivně, ukazují, aby nás konečně odvedli dozadu. Jsme na ruské „feldvaše“. Konečně se „molodci“ vzpamatovali a jeden šel s námi. Po půlhodinovém pochodu došli jsme o 9. hodině do vesnice, kde byl pravý táborový život. Zastavili jsme se před vilou, kde před ozářenými

okny mihal se bílo-modro-červený prapor. Náš průvodce oznámil cosi stráží. Voják vešel dovnitř a za chvíli se vrátil s dotazem, kdo je naším „komandantem“. Přihlásil jsem se.

VI.

Voják uvedl mne do pěkné světnice, kde u stolu sedělo několik důstojníků a pravoslavný pop. Jeden z nich se mne ptal, jaké jsem národnosti a na odpověď, že jsem Čech, obrátiv se k vojínu za mnou stojícímu, nařídil mu, aby prohlédl mé kapsy. Prohlížel a ihned při prvním sáhnutí vytáhl prapor slovanských barev, čímž důstojníci byli mile překvapeni a zvali mne, abych přisedl. Zvali mne německy a tázali se, zda jazyk Germánův ovládám. Odvětil jsem, že ano, ale že nerad tak mluvím.

Údivem tázali se proč, načež jsem řekl: „Protože Němci jsou vrahy našeho národa!“ Jeden z nich vstal, podal mně koflík čaje a pravil: „Vot, kakoj patriot“.¹ Ačkoliv jsem nerozuměl jeho slovům, dle vzezření druhých jsem poznal, že jsou dobrá a vřelá. Nařídil cosi vojáku, který se vzdálil. Za chvilku vrátil se s důstojníkem mluvícím obstojně česky.

Vyptávali se pomocí tlumočnicka, kterého jsme pluku; pravil jsem, že od osmého zeměbranceckého, řekl jim, jak osmý korpus přešel do Srbska, jak dostali jsme číslo 165.

Ptali se na náladu ve vojsku a doma. Přečetl jsem jim dopisy z domova a ukázal historické pohledy, jichž bylo množství. Musil jsem vyprávět vše od A až do Z.

Čím dále dívali se na mne uctivěji a byli laskavější. Po chvíli pozvali ostatní hochy do vedlejší místnosti, kde je hostili kuchaři a poddůstojníci. Byl jsem přímo zahrnut masem, pivem a cigaretami.

Když vyprávěl jsem jim o náladě doma, s jakou radostí je očekávají, div jsme se všichni nerozplakali. Vyptávali se, kde jsou umístěna velká děla, načež nedovedl jsem udati sice směr, toliko, že jsou u kostelíka. Přinesli vojenské mapy a dle udání našli směr a tu jsem se nabídl, že půjdu s nimi na patrolu a vše jim ukážu.

Hovořili jsme o naší historii a pohledy z našich dějin jsem jim dotvrzoval, jak dlouho náš národ vede boj za svobodu. Každý z nich prosil aspoň o jeden pohled na památku, a ač jsem se dosti nerad loučil s těmi vzácnými upomínkami, rozdal jsem skoro všechny.

A již znovu vyprávím o posledním pronásledování v Čechách pro velezradu, jak se naše pluky brání jíti na bojiště proti Trojdohodě. Znenadání při

¹ Hle, jaký vlastenec.

vytahování kapesníku postřehl jsem, že mi vypadl kousek papíru, zvednu jej a prohlížím. Co to je?

Div radostí jsem nevykřikl!

Byl to onen papír od praporčíka Viszjaka, na němž byla narýsována posice. Vzadu vyznačena místa, kde stála „naše“ těžká i lehká baterie.

Ukázal jsem náčrtek důstojníkům, kteří vyňavše mapy, porovnávali je s náčrtem. Měli velkou radost, neboť vše srovnávalo se s mými výpověďmi.

Povolali telefonicky náčelníka baterie, s nímž dlouho přede mnou rozmlouvali. Důstojník-tlumočník se mne ptal, máme-li peníze. Na zamítavou odpověď udělali mezi sebou sbírku prostřednictvím popa, který mně peníze předával. Odmítnul jsem, řka, že co bylo sděleno, učinil jsem pouze ze své slovanské povinnosti a za to že nikdy odměny nepřijmu. Marně jsem se zdráhal. Domlouvali mně, abych dar přijal, peníze že ještě dobře upotřebím, že prvé dny v zajetí nebudou právě záviděníhodny. Konečně řekli zcela rozhodně, že nepřijmu-li, tedy že ode mne nepřijmou ani pohledy. Přijal jsem tedy od nich onen dar lásky. Doptávali se na mé jméno, kterého si zapsali.

Hoši ve vedlejší místnosti dávno spali a my rozmlouvali opět a znovu o poměrech, do nichž nás Čechy tato válka přivedla. Všichni slíbili, že s jejich pomocí i nám, Čechům, po válce vzejdou lepší časy. Jen aby již byl konec té barbarské německé nadvlády.

Čeští družiníci Vaněk, Petřík, Krejčířik pomáhají s výsledkem zajatce, rok 1915. Podobně předal informace o rakouských pozicích Čeněk Klos (foto VÚA-VHA).